

Корупционни индекси на *Коалиция 2000*

Ноември 2002

СЪДЪРЖАНИЕ

МЕТОДОЛОГИЯ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО	3
КОРУПЦИОННИ ИНДЕКСИ	4
ОСНОВНИТЕ ПРОБЛЕМИ, ПРЕД КОИТО Е ИЗПРАВЕНА БЪЛГАРИЯ	5
НАГЛАСИ СПРЯМО КОРУПЦИЯТА	6
КОРУПЦИОННИ ДЕЙСТВИЯ	8
ОЦЕНКИ ЗА РАЗМЕРИТЕ НА КОРУПЦИЯТА	11
ОЧАКВАНИЯ ЗА РАЗВИТИЕТО НА КОРУПЦИЯТА	16

МЕТОДОЛОГИЯ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Изводка

Национално представително изследване на населението, обхващащо 1079 респондента на възраст над 18 г.

Метод на изследването

Методът на изследване е персонално стандартизирано интервю.

Полева работа

Полевата работа беше извършена в периода 28.09.2002 г. - 12.10.2002 г.

КОРУПЦИОННИ ИНДЕКСИ

- Корупционните индекси са основен продукт на *Системата за мониторинг на корупцията (СМК)* на *Коалиция 2000*. Техните стойности се актуализират на всеки 3 месеца на основата на данни от емпирични социологически изследвания.
- Корупционните индекси приемат стойности от 0 до 10.
- Колкото стойността на индексите е по-близка до 10, толкова по-негативни са оценките за състоянието на корупцията в страната.
- Индексите, чиято числова стойност клони към 0, показват максимална близост до идеала за “общество без корупция”.
- Корупционните индекси са групирани в няколко категории:
 - нагласи спрямо корупцията;
 - корупционни действия;
 - оценки за размерите на корупцията;
 - корупционни очаквания.

ОСНОВНИТЕ ПРОБЛЕМИ, ПРЕД КОИТО Е ИЗПРАВЕНА БЪЛГАРИЯ

От началото на тази година се наблюдава устойчив спад на обществената чувствителност към корупцията. Делът на хората, посочили корупцията като най-сериозен проблем на българското общество, се понижава с близо 15 пункта в сравнение с януари 2002г.

Тъй като останалите ключови проблеми на прехода като безработица, бедност, нисък стандарт на живот запазват своята значимост, обяснението на тази тенденция може да се търси поне в две направления. Първо, корупционните практики в страната намаляват, което води до премени в обществените нагласи. Второ, разпространението на корупцията вече се възприема като “нормално” и не предизвиква остри обществени реакции. Слабо, но устойчиво нараства и делът на респондентите, които смятат, че политическата нестабилност и не добре работещата икономика се превръщат в проблем пред страната.

ТАБЛИЦА 1. ОСНОВНИТЕ ПРОБЛЕМИ, ПРЕД КОИТО Е ИЗПРАВЕНА БЪЛГАРИЯ

	Септ. 1999	Януари 2000	Април 2000	Септ. 2000	Януари 2001	Октомври 2001	Януари 2002	Май 2002	Октомври 2002
1. Безработица	64,6	65,3	71,3	67,8	67,5	64,0	68,9	71,5	65,0
2. Ниски доходи	50,2	50,6	48,9	49,0	46,0	45,4	32,9	45,2	45,8
3. Бедност	37,1	41,2	41,9	41,5	39,4	46,9	42,7	40,3	40,7
4. Корупция	38,5	37,5	40,1	37,5	36,5	45,6	47,0	39,3	32,7
5. Престъпност	32,4	27,9	28,9	25,7	51,7	36,3	32,9	30,2	32,2
6. Високи цени	21,9	18,9	19,4	22,4	16,3	15,7	20,9	16,8	17,4
7. Политическа нестабилност	15,4	13,1	13,8	17,0	18,2	12,0	13,1	14,1	14,6
8. Не добре работеща икономика	-	-	-	-	-	-	-	-	14,5
9. Здравеопазване	16,0	14,6	14,1	14,0	5,1	11,9	17,2	19,9	11,9
10. Наркомания	-	-	-	-	-	-	-	-	4,1
11. Замърсяване на околната среда	5,0	4,3	2,4	2,7	3,0	3,3	1,5	2,2	1,7
12. Етнически проблеми	4,0	1,4	1,9	1,7	0,9	1,6	1,4	1,3	1,5
13. Образование	3,8	2,9	2,3	2,1	0,8	2,6	1,8	4,4	1,5

Интервюираните са посочвали до три отговора, поради което сборът от процентите надхвърля 100.

База: Всички респонденти

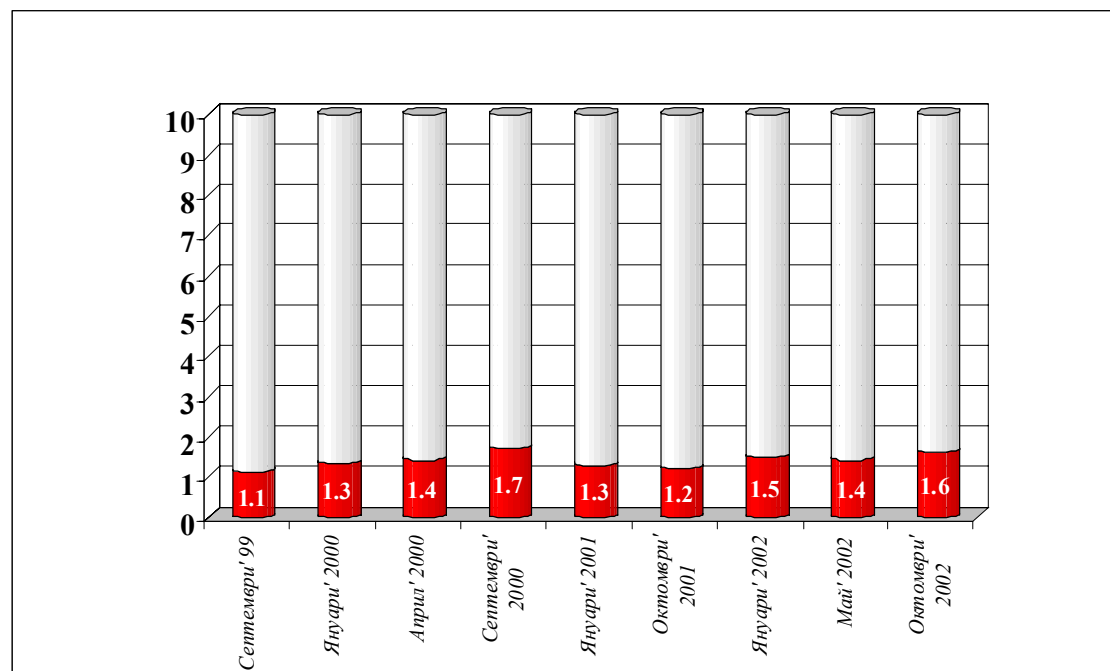
НАГЛАСИ СПРЯМО КОРУПЦИЯТА

Принципна допустимост

Индексът отразява равнището на ценностна приемливост на различните корупционни практики.

Стойностите на този показател са относително устойчиви, но достигат по-високи нива през октомври 2002 г. Въпреки това от самото начало на регулярния мониторинг на корупцията индексът “Принципна допустимост на корупцията” притежава едни от най-ниските стойности. Това от своя страна е индикатор за трайно установената морална нетърпимост към корупционните действия, както и за възприемането им като социално недопустими.

ГРАФИКА 1. ПРИНЦИПНА ДОПУСТИМОСТ

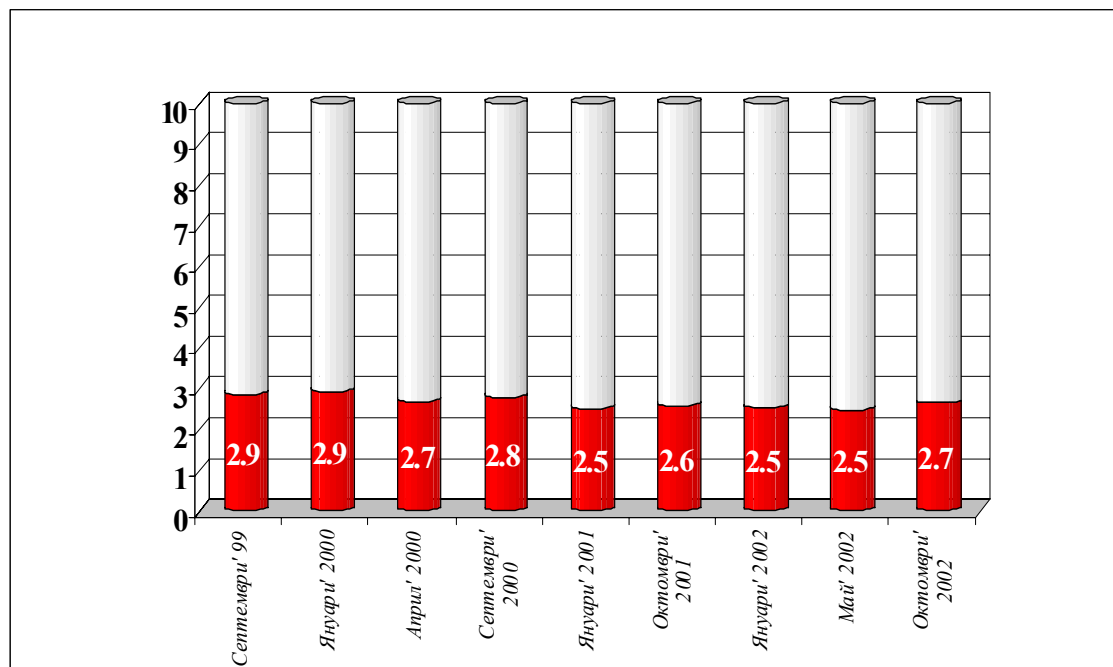
База: Всички респонденти

Податливост на корупция

Този индекс измерва склонността на гражданите да правят компромиси със своите ценности под натиска на обстоятелствата.

Податливостта към корупция е почти два пъти по-силна, отколкото ценностната приемливост на корупционните практики. Това потвърждава констатацията, че корупционното поведение продължава да се формира под натиска на всекидневните обстоятелства и прагматичните интереси на участниците в корупционни сделки. Въпреки това стойностите на този индекс са относително ниски и трайно се задържат около едно сравнително постоянно ниво.

ГРАФИКА 2. ПОДАТЛИВОСТ НА КОРУПЦИЯ

База: Всички респонденти

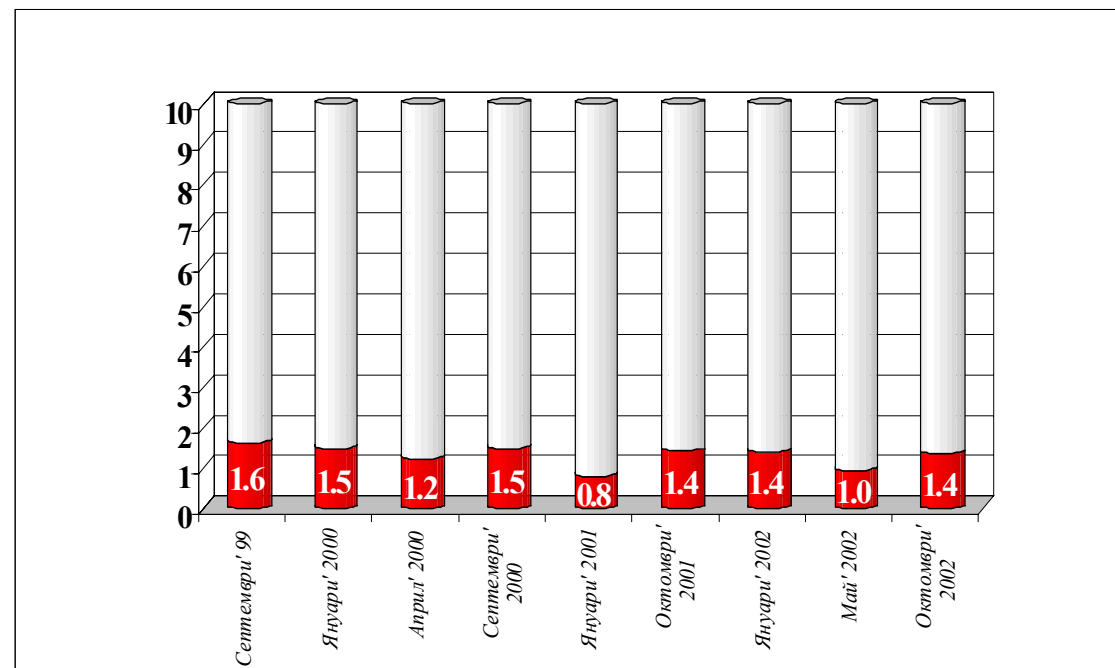
КОРУПЦИОННИ ДЕЙСТВИЯ

Корупционен натиск

Този индекс измерва разпространеността на опитите на служители от обществената сфера пряко или косвено да осъществяват натиск върху гражданите за получаване на пари, подаръци или услуги.

Същественото намаление на стойността на индекса, характерно за предходния период, се компенсира от покачването му през октомври 2002 г. Това още веднъж разкрива непостоянния характер на проявите на открита корупционна принуда от страна на служителите в обществения сектор. В този смисъл и факторите, които влияят върху поведението на тези служители, са ситуационно обусловени и действат с променлива сила. Динамиката в стойностите на този индекс е и косвено доказателство, че провежданите мерки за ограничаване на корупцията нямат траен ефект.

ГРАФИКА 3. КОРУПЦИОНЕН НАТИСК

База: Всички респонденти

Корупционен натиск

Резултатите от изследването, проведено през октомври 2002 г., показват няколко забележими промени в подреждането на професионалните групи, оказващи най-често корупционен натиск.

Включването на професионалната група на адвокатите през октомври 2002, веднага им отрежда водеща позиция сред оказващите корупционен натиск. Отчитайки факта, че през 2002г. се наблюдава нарастване на корупционния натиск и от страна на прокурори и съдии, то представителите на съдебната система се утвърждават като основни носители на корупция. Значително се е повишил и натискът от страна на служителите в полицията, чиито стойности се доближават до нивата от 2000г.

Оказваният корупционен натиск слабо се е увеличил при общинските служители, кметовете и общинските съветници, преподавателите в университети и учителите. Намаление се регистрира сред митническите служители, служителите в министерствата и народните представители.

ТАБЛИЦА 2.”АКО ПРЕЗ ПОСЛЕДНАТА ГОДИНА СЕ Е СЛУЧВАЛО ДА ВИ ПОИСКАТ НЕЩО, ЗА ДА БЪДЕ РЕШЕН ВАШ ПРОБЛЕМ, ТО ВИ БЕ ПОИСКАНО ОТ:”
%*

	Януари 2000	Април 2000	Септ. 2000	Януари 2001	Октомври 2001	Януари 2002	Май 2002	Октомври 2002
Адвокат	-	-	-	-	-	-		26.5
Полицейски служител	23,4	19,5	24,0	18,9	18,5	19,9	15,2	22.3
Лекар	20,0	18,6	22,1	6,1	22,3	17,96	20,2	20.3
Митнически служител	19,8	29,1	15,8	22,7	18,4	18,55	25,5	19.4
Съдия	6,9	7,7	9,1	5,8	6,8	7,8	10,7	16.6
Адм. служител в съдебната система	18,5	10,4	11,5	13,3	11,3	9,38	11,0	15.9
Прокурор	5,9	4,7	7,8	7,2	0,8	4,07	8,5	12.3
Преподаватели в университети	-	-	-	-	-	-	-	11.9
Общински служител	11,3	11,7	10,3	11,2	11,3	9,96	5,5	10.9
Бизнесмен	13,7	11,9	9,7	11,6	13,4	10,77	9,4	9.6
Следовател	6,1	8,4	6,0	5,5	6,0	4,27	8,2	8.3
Учител	4,9	3,0	5,5	3,7	6,1	3,6	3,1	7.4
Политици и лидери на политически партии	-	-	-	-	-	-	-	7.1
Министри	-	-	-	-	-	-	-	6.3
Служители в университети	-	-	-	-	-	-	-	5.6
Служител в министерство	3,2	3,7	7,0	8,9	5,6	4,92	9,3	5.6
Кметове и общински съветници	6,7	5,6	3,2	2,1	1,4	2,05	2,7	5.3
Представители на неправителствени организации	-	-	-	-	-	-	-	5.0
Данъчен служител	8,4	7,8	8,3	6,4	9,1	5,29	3,8	4.2
Банкер	8,1	1,8	2,9	4,1	4,1	4,07	5,6	3.9
Народен представител	1,9	4,5	6,4	4,2	2,1	2,08	3,5	2.0
Журналист	-	-	-	-	-	-	-	1.8
Служител или преподавател в университет	10,1	12,6	13,9	13,2	8,8	14,29	12,0	-

*Относителен дял на тези от контактувалите със съответната група, на които са искани пари, подаръци или услуги.

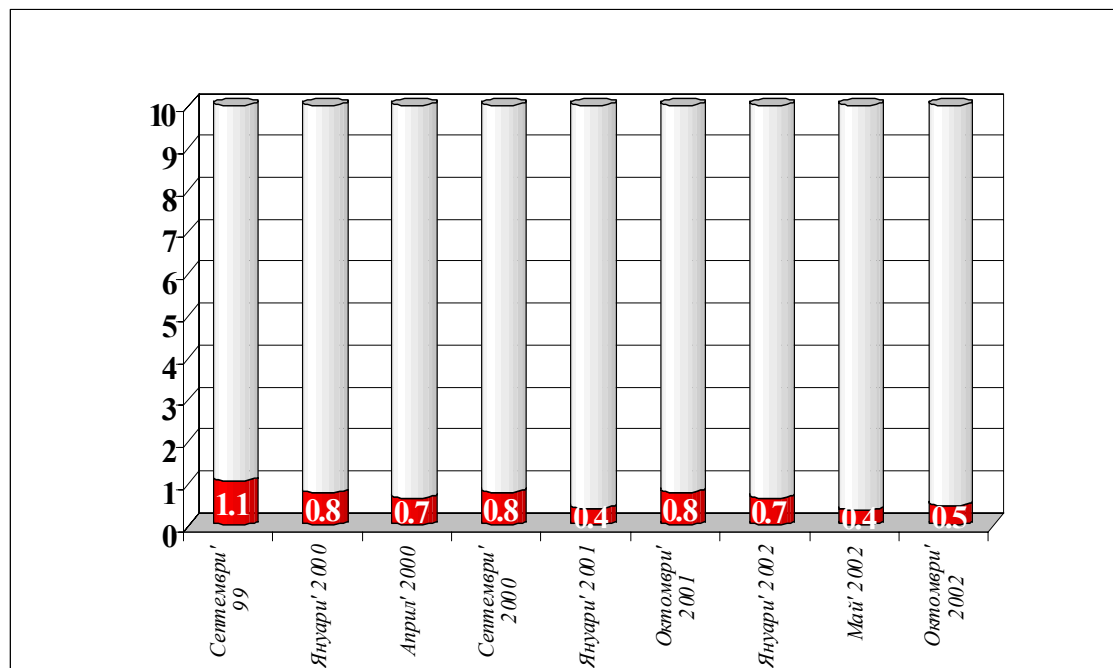
Корупционни действия

Този индекс отразява равнището на личното участие на респондентите в различни форми на корупционно поведение, т.е. отразява **реалният брой на корупционните действия** за последните три месеца.

Практически това е индексът с най-ниските стойности в сравнение с всички останали. В сравнение с май 2002г. се наблюдава слабо нарастване на стойността на този индекс, което обаче не променя съществено общата тенденция.

Въпреки че през настоящата година се регистрира тенденция към намаление в стойностите на индекса, техните колебания през целия разглеждан период са значителни и все още не дават възможност да се направи категоричен извод, че реалните корупционни действия са трайно ограничени.

ГРАФИКА 4. КОРУПЦИОННИ ДЕЙСТВИЯ

База: Всички респонденти

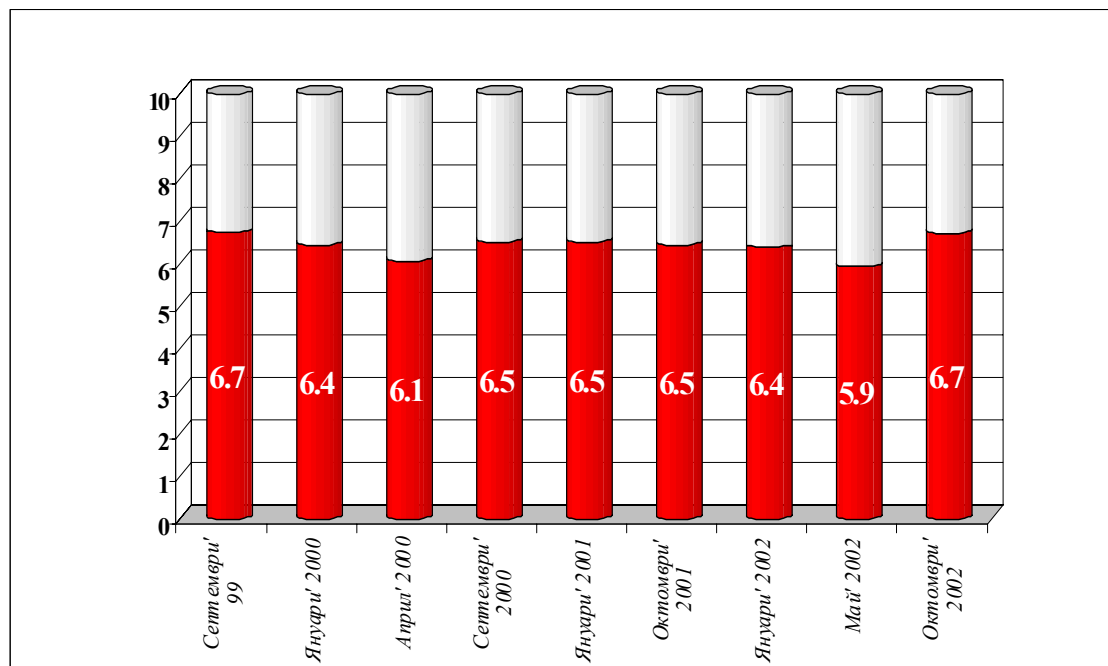
ОЦЕНКИ ЗА РАЗМЕРИТЕ НА КОРУПЦИЯТА

Разпространение на корупцията

Регистрира оценките на гражданите за степента на разпространеност на корупционните действия сред служителите в обществената сфера.

Оценките за равнището на разпространение на корупцията към октомври 2002 г. бележат една от най-високите си стойности от самото начало на корупционния мониторинг, достигайки нивото от септември 1999г. Покачването на индекса спрямо предходния наблюдаван период е близо 8 пункта. Може да се предположи, че нарастването на дела на хората, които са били подложени на корупционен натиск, повишава и оценката за разпространението на корупцията сред съответните групи служители в обществената сфера. Влияние върху общественото мнение оказват и няколко свързани с корупцията обществени скандали, които получиха широк медиен отзвук.

ГРАФИКА 5. СТЕПЕН НА РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА КОРУПЦИЯТА

База: Всички респонденти

Фактори за разпространение на корупцията

И през октомври 2002г. като основен фактор, генериращ корупция, продължава да се възприема стремежът на “хората, които са на власт” към бързо забогатяване. В общественото съзнание трайно се е настанила представата, че заемането на висока властова позиция неминуемо е съпътствано от злоупотреба и лично облагодетелстване.

Прави впечатление, че влиянието на фактора “неефективност на съдебната система” бележи значителен ръст спрямо май 2002 г. и достига най-високите си стойности за периода януари 2000 – октомври 2002 г.

В обратна посока, макар и в по-слаба форма, се променят оценките по отношение на липсата на строг административен контрол и несъвършеното законодателство.

Въпреки наличието на известни колебания, останалите фактори за разпространение на корупцията запазват стойностите си без съществени промени.

ТАБЛИЦА 3. ОСНОВНИ ФАКТОРИ, КОИТО ВЛИЯТ ВЪРХУ РАЗПРОСТРАНЕНИЕТО НА КОРУПЦИЯТА В СТРАНАТА (%)

	Януари 2000	Септември 2000	Януари 2001	Октомври 2001	Януари 2002	Май 2002	Октомври 2002
Стремежът към бързо забогатяване на тези, които са на власт	57,0	57,8	60,8	59,2	58,6	58,6	58,4
Несъвършеното законодателство	35,1	40,5	39,1	38,0	43,0	39,7	39,2
Неефективността на съдебната система	24,7	22,2	27,2	28,5	32,3	31,2	38,0
Ниските заплати	47,2	41,6	33,7	32,3	38,5	36,0	36,6
Липсата на строг административен контрол	30,8	32,3	31,8	35,2	34,5	38,9	34,5
Преплитане на служебните задължения с личните интереси	28,3	32,6	25,8	31,7	26,7	26,9	28,8
Моралната криза в периода на преход	18,2	17,0	18,9	21,1	18,3	16,3	13,2
Наследените от комунистическото минало проблеми	7,3	7,8	4,4	5,8	5,0	6,9	6,3
Особеностите на бълг. национална култура	5,9	4,2	5,9	4,4	5,3	4,3	4,9

База: Всички респонденти

Разпространение на корупцията по професионални групи

За октомври 2002 г. се наблюдава нарастване на оценките за разпространението на корупцията при почти всички професионални групи. За много от тези групи данните са най-високите от началото на мониторинга на корупцията. В сравнение с май 2002, най-голямо нарастване бележат оценките за разпространеността на корупцията сред народните представители, лидерите на политически партии и коалиции, министрите и общинските служители. Митническите служители продължават да водят класацията на най-корумпираните професии, следвани от представителите на съдебната система.

Според българските граждани, въпреки слабото ѝ повишение, корупцията остава най-слабо разпространена сред представителите на неправителствените организации, журналистите и учителите.

ТАБЛИЦА 4. “СПОРЕД ВАС, ДОКОЛКО ШИРОКО Е РАЗПРОСТРАНЕНА КОРУПЦИЯТА СРЕД СЛЕДНИТЕ ГРУПИ”:

	Относителен дял на отговорилите “Почти всички и повечето са въвлечени в нея”							
	Януари 2000	Април 2000	Септ. 2000	Януари 2001	Октомври 2001	Януари 2002	Май 2002	Октомври 2002
Митнически служители	77,0	78,6	75,2	74,3	77,3	74,2	70,8	79,2
Съдии	48,5	56,0	50,1	50,6	56,4	55,0	50,8	63,0
Прокурори	46,3	54,4	51,3	50,7	54,8	55,4	51,0	63,0
Адвокати	54,8	51,9	52,9	50,3	55,0	55,5	52,5	62,3
Полицейски служители	51,9	50,5	54,3	51,0	53,7	47,0	50,7	59,6
Данъчни служители	53,9	51,0	53,7	47,3	51,6	51,2	41,9	58,0
Следователи	41,0	48,0	43,8	43,5	48,4	48,0	43,1	57,5
Народни представители	45,0	55,1	51,7	52,6	43,5	47,8	39,2	56,2
Лекари	42,5	40,9	43,6	27,0	46,8	45,7	52,3	54,9
Политици и лидери на политически партии коалиции	37,5	45,0	43,8	39,1	40,8	43,0	33,0	54,0
Министри	45,3	53,4	55,0	52,3	41,2	45,4	35,6	50,8
Общински служители	45,0	46,5	41,6	35,9	39,6	39,4	30,0	49,1
Бизнесмени	48,5	51,4	42,3	43,6	42,2	41,6	41,4	48,9
Служители в министерства	47,9	55,1	49,7	43,9	45,8	47,1	36,7	48,3
Кметове и общински съветници	32,5	35,2	32,1	30,9	26,3	31,8	23,4	48,3
Адм. служители в съдебната система	42,0	45,2	40,2	36,8	41,7	41,1	36,5	45,0
Банкери	20,9	38,8	33,5	35,6	32,5	31,7	29,5	37,2
Преподаватели или служители университети	29,4	29,3	28,1	21,6	27,4	27,7	29,8	33,4* 23,1**
Представители на НПО	16,2	18,2	23,9	18,2	19,8	21,8	15,3	21,4
Журналисти	10,6	14,1	13,9	11,3	10,5	12,2	9,5	15,3
Учители	9,5	8,2	10,9	5,8	9,3	9,7	9,8	13,9
Местни полит. лидери	31,7	36,4	36,8	34,2	35,1	34,4	27,1	

* Оценка за разпространението на корупция сред преподавателите в университети

** Оценка за разпространението на корупция сред служителите в университети

Институционално разпространение на корупцията

През май 2002г. методиката за регистрация на данните за институционално разпространение на корупцията беше променена. Въпреки това, структурата на държавните институции и ведомства, смятани за най-корумпирани, не се промени съществено.

Отново в представите на хората най-голяма корупция има в митниците, във висшите етажи на законодателната и изпълнителната власт, съдебната система, системата на здравеопазването и МВР. В по-конкретен план сред държавните ведомства, като най-корумпирана се определя Агенцията за приватизация.

Отчита се намаляване на дела на запитаните, според които в българските медии не съществува корупция. Макар и слабо, общественото доверие в медиите намалява, като това в по-голяма степен се отнася до печатните издания и Българската национална телевизия.

ТАБЛИЦА 5. ИНСТИТУЦИОНАЛНО РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА КОРУПЦИЯТА

<i>Общо разпространение</i>	<i>Май 2002</i>	<i>Окт. 2002</i>
В митниците. Сред митническите служители.	33,2	30,4
Във висшите етажи на властта (в парламента, в президентството, в правителството). Сред политическия елит.	24,1	30,3
В съда. В съдебната система. В правосъдието. Сред адвокатите.	23,5	28,5
В системата на здравеопазването. В медицината. В НЗОК. В ТЕЛК.	25,6	20,6
В системата на МВР (в т.ч. в КАТ, в следствието)	20,6	19,9

<i>Държавни агенции и ведомства</i>	<i>Май 2002</i>	<i>Окт. 2002</i>
Агенция за приватизация	22,0	22,5
Митници	12,6	10,9
Национална Здравно осигурителна каса	2,5	2,6

<i>Съдебна система</i>	<i>Май 2002</i>	<i>Окт. 2002</i>
Съд, съдопроизводство.	29,1	32,1
Прокуратура	26,2	32,0
Адвокати, нотариуси	15,3	16,2
Следствие	15,7	15,7
Цялата съдебна система.	3,5	5,4

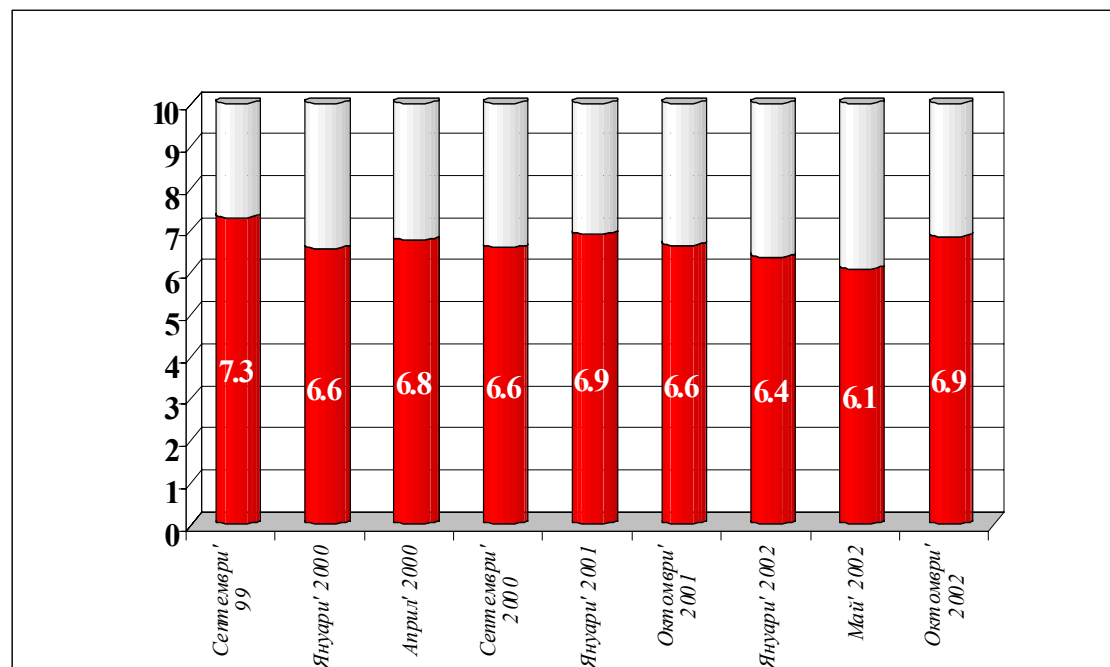
<i>Български медии</i>	<i>Май 2002</i>	<i>Окт. 2002</i>
Печатни медии	5,6	11,0
Българската Национална Телевизия (в БНТ)	3,5	6,0
В телевизията (въобщо)	4,4	5,1
в-к "Труд"	2,3	2,3
В българските медии няма корупция	9,0	7,3

Практическа ефикасност на корупцията

Този индекс показва оценките на гражданите за степента на превръщане на корупцията в ефективно средство за решаване на лични проблеми.

Общото повишение на останалите корупционни индекси оказва влияние и върху стойностите на индекса на практическата ефикасност. Последните резултати прекъсват тенденцията на спад на индекса, започнала след януари 2001г. Това води до заключението, че временните положителни изменения в социалната среда не са достатъчно стабилни, за да окажат влияние върху трайното ограничаване на обществените нагласи, че корупционните практики са ефективно средство за решаване на практическите проблеми.

ГРАФИКА 6. ПРАКТИЧЕСКА ЕФИКАСНОСТ НА КОРУПЦИЯТА

База: Всички респонденти

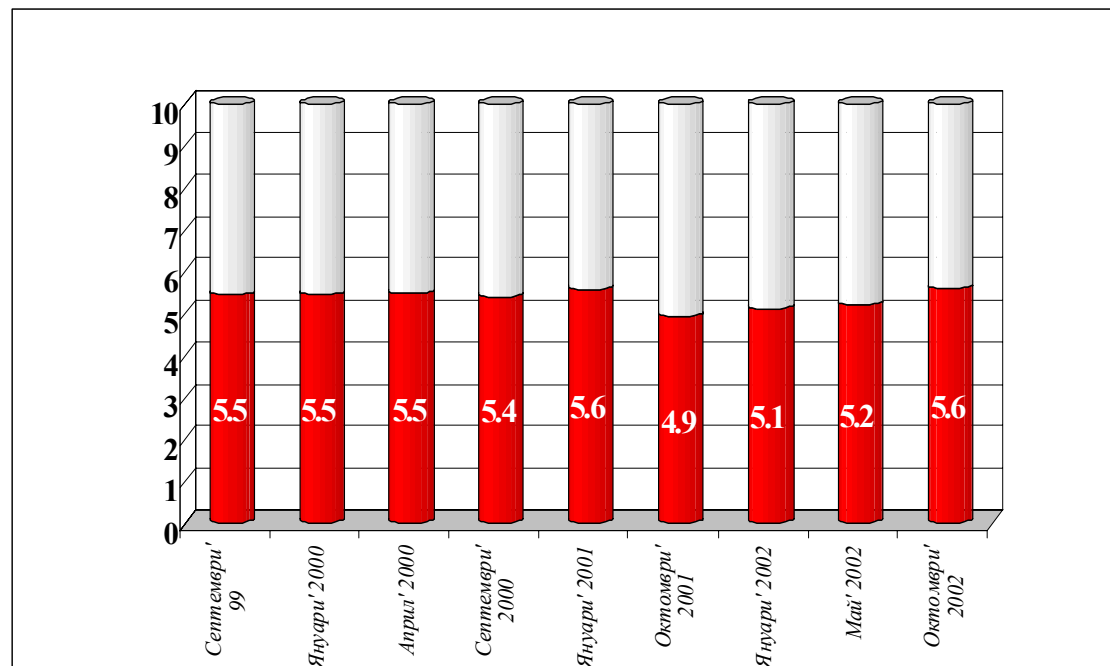
ОЧАКВАНИЯ ЗА РАЗВИТИЕТО НА КОРУПЦИЯТА

Този индекс отразява оценките за възможностите (потенциала) на българското общество да се справи с корупцията.

Регистрираната през октомври 2001 г. най-ниска стойност на този индекс в сравнение с целия наблюдаван период, се компенсира от последващото покачване, започнало от началото на 2002г.

Стойностите на индекса възстановяват устойчивите си нива, след период на големи надежди и високи очаквания за ограничаване на корупцията, свързани с правителството на Симеон Сакскобургготски. Това доказва необходимостта от въвеждането на нови социални практики, както и на принципно нови регулативни механизми за справяне с проблема, които едновременно трябва да бъдат законово легитимирани, морално приемливи и практически ефективни. В противен случай след периоди на високи очаквания и разочарование от постигнатите резултати, неминуемо следват скептични оценки за потенциала на българското общество да ограничи разпространението на корупцията.

ГРАФИКА 7. КОРУПЦИОННИ ОЧАКВАНИЯ

База: Всички респонденти

Агенция “Витоша Рисърч” е специализирана в извършването на социални и маркетингови изследвания. Тя възниква като резултат от развитието на социологическата програма на Центъра за изследване на демокрацията, започнала своята дейност през 1989г.

“Витоша Рисърч” е специализирана в провеждане на изследвания в областта корупцията и престъпността, социалната политика, икономическото, политическото и електорално поведение, приватизацията, ценностните ориентации и нагласи на българското население, проучването на общественото мнение, оценка на аудиторията на медиите, маркетингови и рекламни изследвания и други.

Ул. Александър Жендов № 5
1113 София
Тел.: 971 3000
Факс: 971 2233
Ел. поща: VR@ONLINE.BG
WWW.ONLINE.BG/VR

